

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

255

Środki trwałe – ujmowanie, wycena, prezentacja

Redaktorzy naukow
Teresa Cebrowska
Waldemar Dotkuś

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Jolanta Chluska, Waldemar Gos, Józef Pfaff, Helena Żukowska

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania

znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-297-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Melania Bąk: Środki trwałe i ich zużycie w cyklu życia produktu.....	13
Renata Biadacz: Ujęcie środków trwałych przy zastosowaniu MSR/MSSF po raz pierwszy	28
Jolanta Chluska: Środki trwałe w procesach przekształceń samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej	39
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Remont a ulepszenie środków trwałych – podejście bilansowe i podatkowe	48
Stanisław Hońko, Przemysław Mućko: Zasady (polityka) rachunkowości w zakresie rzeczowych aktywów trwałych na podstawie sprawozdań finansowych emitentów papierów wartościowych z sektora „Handel detaliczny”	59
Małgorzata Kamieniecka: Wycena środków trwałych w wartości przeszacowanej według MSSF i ustawy o rachunkowości – rzetelny obraz czy źródło możliwych manipulacji?.....	70
Anna Kasperowicz: Warunki kontroli środków trwałych.....	82
Joanna Koczar: Rosyjskie prawo bilansowe a identyfikacja, pomiar i wycena środków trwałych.....	92
Tomasz Kondraszuk: Problemy wyceny wybranych grup środków trwałych w rolnictwie	108
Iwona Kumor, Lucyna Poniatowska: Aktualizacja wyceny środków trwałych do wartości godziwej	118
Anna Kuzior: Prezentacja skutków wyceny i zmian w stanie środków trwałych w sprawozdaniu finansowym sporządzonym według MSSF	127
Renata Kwiatkowska: Prawnobilansowe zasady ujęcia i wyceny nieruchomości obciążonych prawami użytkowania w ramach umów timeshare	138
Irina A. Lukyanova: Białoruskie standardy rachunkowości środków trwałych na drodze transformacji do MSSF: aspekt stosowany	147
Aleksandra Łakomiak: Kompletność środków trwałych.....	159
Ewa Wanda Maruszevska: Wycena środków trwałych w aspekcie profesjonalizmu osób świadczących usługi rachunkowości.....	177
Alicja Mazur: Alternatywne modele wyceny bilansowej środków trwałych a jakość informacji sprawozdawczej	186
Edward Pielichaty: Nieruchomości inwestycyjne – wycena i przekwalifikowanie w świetle prawa bilansowego.....	199
Jolanta Rubik: Wybrane problemy identyfikacji i wyceny kosztów środków trwałych w budowie.....	209

Bożena Rudnicka: Problemy wyceny środków trwałych w jednostkach budżetowych	218
Adrian Ryba: Utrata wartości środków trwałych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej – artykuł dyskusyjny	230
Aleksandra Sulik-Górecka: Krytyczna analiza tendencji w zakresie regulacji rachunkowości dotyczących aktualizacji wyceny operacyjnych aktywów trwałych.....	246
Marzena Tatarska: Wycena początkowa środków trwałych – aspekty podatkowe i bilansowe	256
Tatiana Verezubova: Problemy wyceny i ewidencji środków trwałych u białoruskich ubezpieczycieli.....	265
Vita Zariņa, Anna Medne, Iveta Strēle: Klasyfikacja i wycena środków trwałych na Łotwie	273
Paweł Zieniuk: Amortyzacja środków trwałych jako narzędzie optymalizacji podatkowej przedsiębiorstwa.....	283
Joanna Zuchewicz: Ulepszenia w obcych środkach trwałych w ujęciu rachunkowym i podatkowym.....	292
Katarzyna Żuk: Środki trwałe w polskim i białoruskim prawie bilansowym	304

Summaries

Melania Bąk: Fixed assets and their consumption in a product life cycle	27
Renata Biadacz: Entering fixed assets in the accounting ledger while applying IFRS for the first time	38
Jolanta Chluska: Fixed assets in the processes of the transformation of the independent health care units.....	47
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Repair or improvement of fixed assets – accounting and tax approach	58
Stanisław Hońko, Przemysław Mućko: Accounting policies for property, plant and equipment in financial reports of the issuers of securities in the „Retail” sector.....	69
Małgorzata Kamieniecka: Valuation of fixed assets at revalued amount in IFRS and Polish accounting act – fair view or potential source of manipulation?	81
Anna Kasperowicz: Fixed assets terms of control	91
Joanna Koczar: Russian balance law and identification, measurement and valuation of fixed assets.....	107
Tomasz Kondraszuk: Determining the current value of fixed assets and economic calculation in agriculture	117
Iwona Kumor, Lucyna Poniatowska: Revaluation of fixed tangible assets to fair value	126

Anna Kuzior: Presentation of effects of tangible assets measurement and their derecognition in financial statement prepared according to IFRS	137
Renata Kwiatkowska: Recognition and measurement in the accounts of the property burdened with rights to use the timeshare.....	146
Irina A. Lukyanova: Belarus standards of fixed assets accounting on the way of transformation into IFRS. Applied aspects	158
Aleksandra Łakomiak: Completeness of fixed assets	176
Ewa Wanda Maruszewska: Valuation of fixed assets and accountants' professionalism	185
Alicja Mazur: Alternative fixed assets measurement models and the information quality of the financial statements	198
Edward Pielichaty: Investment properties – measurement and reclassification in the light of accounting law	208
Jolanta Rubik: Selected problems of identification and costs valuation of assets under construction	217
Bożena Rudnicka: Problems with valuation of fixed assets in budget entities	229
Adrian Ryba: Impairment loss for tangible fixed assets in accordance with international financial reporting standards – disputable article	245
Aleksandra Sulik-Górecka: Critical analysis of trends in accounting regulations concerning fixed asset upward revaluation	255
Marzena Tatarska: The initial valuation of fixed assets, tax and balance aspects.....	264
Tatiana Verezubova: Problems of the assessment and the accounting of fixed assets at Belarussian insurers.....	272
Vita Zariņa, Anna Medne, Iveta Strēle: Classification and valuation of fixed tangible assets in Latvia.....	282
Paweł Zieniuk: Depreciation of fixed assets as a tool for tax optimization in enterprises	291
Joanna Zuchewicz: Improvements in external assets from the perspective of accounting and tax presentation.....	303
Katarzyna Żuk: Fixed assets in Polish and Belarussian balance law	311

Adrian Ryba

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

**UTRATA WARTOŚCI ŚRODKÓW TRWAŁYCH
ZGODNIE Z MIĘDZYNARODOWYMI STANDARDAMI
SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ
– ARTYKUŁ DYSKUSYJNY**

Streszczenie: W artykule wykazano, że utrata wartości środków trwałych nie powinna być szacowana w oparciu o przyszłe przepływy środków pieniężnych. Utrata wartości powinna być szacowana na podstawie wartości początkowej i cech użytkowych środka trwałego. W oparciu o przyszłe przepływy środków pieniężnych powinna być szacowana jedynie wartość firmy (wartość początkowa wartości firmy jest równa wartości bieżącej przyszłych przepływów pieniężnych).

Słowa kluczowe: środki trwałe, utrata wartości, MSSF

1. Wstęp

Szczegółowe rozwiązania w zakresie identyfikacji, ewidencji i wyceny utraty wartości środków trwałych zawiera Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 36. Wymieniony standard obowiązuje od 2004 roku i zastąpił standard wprowadzony w 1998 roku.

Celem artykułu jest wykazanie, że obecnie stosowane regulacje MSSF w zakresie utraty wartości środków trwałych zniekształcają rzeczywisty stan środków trwałych prezentowanych w sprawozdaniu finansowym. W opracowaniu zastosowano następujące metody badawcze: analizę przepisów Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej i Krajowych Standardów Rachunkowości oraz studia przypadków.

Artykuł został podzielony na trzy części. Pierwsza, teoretyczna, zawiera opis, w jaki sposób identyfikować utratę wartości środków trwałych zgodnie z Międzynarodowym Standardem Rachunkowości nr 36. Druga zawiera ocenę regulacji zawartych w wymienionym standardzie w zakresie identyfikacji i wyceny utraty wartości pojedynczych składników środków trwałych (z wyłączeniem odwrócenia odpisów aktualizujących). Trzecia część artykułu zawiera ocenę obowiązujących regulacji

w zakresie identyfikacji i wyceny utraty wartości środków trwałych zakwalifikowanych do ośrodków wypracowujących środki pieniężne (z wyłączeniem odwrócenia odpisów aktualizujących).

2. Identyfikacja utraty wartości środków trwałych według MSR 36

Zgodnie z § 9 MSR 36 na każdy dzień bilansowy jednostka ocenia, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że mogła nastąpić utrata wartości któregoś ze składników środków trwałych. Oceniając istnienie przesłanek świadczących o możliwości utraty wartości któregoś ze składników środków trwałych, jednostka analizuje przynajmniej wymienione niżej przesłanki pochodzące ze źródeł zewnętrznych oraz wewnętrznych [MSR 36, § 12]. Do przesłanek pochodzących z zewnętrznych źródeł zalicza się sytuacje, w których:

a) utrata wartości rynkowej danego składnika środków trwałych odnotowana w ciągu okresu jest znacznie większa od utraty, której można było się spodziewać w wyniku upływu czasu i zwykłego użytkowania,

b) w ciągu okresu nastąpiły lub nastąpią w niedalekiej przyszłości znaczące i niekorzystne dla jednostki zmiany o charakterze technologicznym, rynkowym, gospodarczym lub prawnym w otoczeniu, w którym jednostka prowadzi działalność, lub też na rynkach, na które dany składnik aktywów jest przeznaczony,

c) w ciągu okresu nastąpił wzrost rynkowych stóp procentowych lub innych rynkowych stóp zwrotu z inwestycji i prawdopodobne jest, że wzrost ten wpłynie na stopę dyskontową stosowaną do wyliczenia wartości użytkowej danego składnika aktywów i istotnie obniży wartość odzyskiwalną składnika aktywów,

d) wartość bilansowa aktywów netto jednostki sporządzającej sprawozdanie finansowe jest wyższa od wartości ich rynkowej kapitalizacji.

Do przesłanek pochodzących z wewnętrznych źródeł zalicza się sytuacje, w których:

a) dostępne są dowody na to, że nastąpiła utrata przydatności danego składnika aktywów lub jego fizyczne uszkodzenie,

b) w ciągu okresu nastąpiły lub też prawdopodobne jest, że w niedalekiej przyszłości nastąpią, znaczące i niekorzystne dla jednostki zmiany dotyczące zakresu lub sposobu, w jaki dany składnik aktywów jest aktualnie użytkowany lub, zgodnie z oczekiwaniami, będzie użytkowany,

c) dostępne są dowody pochodzące ze sprawozdawczości wewnętrznej, świadczące o tym, że ekonomiczne wyniki uzyskiwane przez dany składnik aktywów są lub w przyszłości będą gorsze od oczekiwanych.

W przypadku wystąpienia przynajmniej jednej z wymienionych przesłanek jednostka przeprowadza test na utratę wartości środka trwałego. Utrata wartości powstaje w sytuacji, gdy wartość księgowa środka trwałego przekracza jego wartość odzyskiwalną [MSR 36, § 8]. Wartość odzyskiwalną stanowi wyższa spośród: wartości godziwej pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży środka trwałego

go oraz jego wartości użytkowej. Z kolei wartością użytkową jest bieżąca, szacunkowa wartość przyszłych przepływów pieniężnych, których uzyskania oczekuje się z tytułu dalszego użytkowania środka trwałego. Test na utratę wartości przeprowadza się dla pojedynczego składnika środków trwałych lub w przypadku, gdy nie jest możliwe jego wyodrębnienie, dla ośrodka wypracowującego środki pieniężne.

3. Utrata wartości pojedynczego składnika środków trwałych – ocena regulacji

Zgodnie z § 66 MSR 36, jeśli istnieją jakiegokolwiek przesłanki wymienione w poprzednim punkcie artykułu świadczące o tym, że dany pojedynczy składnik środków trwałych mógł utracić część lub całość swojej wartości, szacuje się wartość odzyskiwalną tego składnika. W tym celu konieczne jest oszacowanie jego wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży oraz wartości użytkowej. Za wartość godziwą przyjmuje się wartość uzyskaną w wyniku przeprowadzenia transakcji kupna-sprzedaży na warunkach rynkowych pomiędzy dobrze poinformowanymi i zainteresowanymi stronami transakcji. Z kolei ustalając wartość użytkową danego składnika aktywów, uwzględnia się następujące elementy (por. [MSR 36, § 39–51]):

- a) szacunkową prognozę przyszłych przepływów pieniężnych, które zgodnie z oczekiwaniami jednostka może uzyskać z tytułu danego składnika aktywów,
- b) oczekiwania dotyczące ewentualnych zmian kwot lub terminów wystąpienia powyższych przyszłych przepływów pieniężnych,
- c) wartość pieniądza w czasie odzwierciedlona przez bieżącą stopę rynkową wolną od ryzyka,
- d) cenę uwzględniającą niepewność nieodłącznie związaną z danym składnikiem aktywów,
- e) inne czynniki, takie jak brak płynności, które uczestnik rynku może odzwierciedlić w wycenie wartości przyszłych przepływów pieniężnych, których uzyskania jednostka oczekuje z danego składnika aktywów.

Przy wycenie wartości użytkowej jednostka opiera prognozy dotyczące przepływów pieniężnych na najnowszym i zatwierdzonym przez kierownictwo planie finansowym oraz wyłącza wszelkie szacunkowe wpływy lub wypływy środków pieniężnych, które zgodnie z oczekiwaniami jednostka może uzyskać z tytułu przyszłej restrukturyzacji lub doskonalenia czy też poprawy wyników wytwarzanych przy wykorzystaniu składnika aktywów. Prognozy oparte na takim planie finansowym obejmują okres maksymalnie pięciu lat, chyba że uzasadnione jest przyjęcie okresu dłuższego (np. dla składnika użytkowanego przez okres przekraczający pięć lat na moment przeprowadzenia testu na utratę wartości). Prognozy dotyczące przepływów pieniężnych w okresach wykraczających poza okres objęty najnowszym planem finansowym jednostka przeprowadza jako ekstrapolację prognoz opartych na planie finansowym. Na szacunek przyszłych przepływów pieniężnych składają się:

a) prognozy dotyczące wpływów środków pieniężnych z dalszego użytkowania danego składnika aktywów,

b) prognozy dotyczące wypływów środków pieniężnych, które muszą nastąpić, aby mogło dojść do wygenerowania wpływów środków pieniężnych z dalszego użytkowania danego składnika aktywów (łącznie z wypływami środków pieniężnych przeznaczonych na przygotowanie składnika aktywów do użytkowania), i które mogą być bezpośrednio przyporządkowane lub na rozsądnych i spójnych zasadach w części przypisane temu składnikowi aktywów, oraz

c) wpływy pieniężne netto (jeśli takowe mają miejsce), które zostaną uzyskane (lub wypłacone) z tytułu zbycia składnika aktywów na koniec jego okresu użytkowania.

Do szacunków przyszłych przepływów pieniężnych nie zalicza się ani wpływów i wypływów pieniężnych pochodzących z działalności finansowej, ani wpływów i wypływów z tytułu podatku dochodowego. Uzyskane przepływy pieniężne należy zdyskontować stopą dyskontową odzwierciedlającą bieżącą ocenę rynkową wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko wiążące się z danym składnikiem aktywów (por. [MSR 36, § 55–57]). W przypadku gdy opisana powyżej stopa dyskontowa nie jest bezpośrednio dostępna na rynku, jednostka gospodarcza za stopę dyskontową może przyjąć skorygowane o ryzyka związane z danym składnikiem aktywów następujące stopy [MSR 36, A17]:

- a) średni ważony koszt kapitału,
- b) stopę oprocentowania zadłużenia jednostki,
- c) inne rynkowe stopy kredytów lub pożyczek.

Po oszacowaniu stopy dyskontowej oraz przyszłych przepływów pieniężnych jednostka może przystąpić do przeprowadzenia testu na utratę wartości, co przedstawia poniższy przykład (opracowany na podstawie [Helin 2006, s. 250–252; Karmańska 2009, s. 193–226]).

Przykład 1

Jednostka gospodarcza z branży spożywczej posiada środek trwały (maszyna produkcyjna) o wartości początkowej 100 000 zł, którą na potrzeby testu na utratę wartości zidentyfikowano jako pojedynczy składnik (jednostka produkuje wyroby na podstawie strategii kosztowej pod marką sieci handlowej). Maszyna została wprowadzona do użytkowania z początkiem roku obrachunkowego (rok obrachunkowy = rok kalendarzowy), planowane jest wykorzystywanie zdolności produkcyjnej w 98% w okresie 5 lat. Od dnia przyjęcia do użytkowania rozpoczęto naliczanie amortyzacji metodą liniową w okresie 5 lat (20 000 zł rocznie). Przewidywane przepływy środków pieniężnych (po odliczeniu kosztów) w okresie eksploatacji wynoszą 27 000 zł. Planowane jest zastąpienie maszyny kolejną po pięciu latach eksploatacji, wartość rezydualną maszyny oszacowano na 0 zł. Po trzech latach eksploatacji nastąpiło fizyczne uszkodzenie maszyny produkcyjnej (brak winy producenta

oraz pracowników, podjęto decyzję, że utracona zdolność produkcyjna nie zostanie przywrócona), w wyniku czego utracono 20% zdolności produkcyjnej. W konsekwencji oszacowano nową wartość przepływów pieniężnych w pozostałych latach w wysokości 21 600 zł. Oszacowano również wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży w wysokości 37 000 zł. Stopa procentowa w całym okresie eksploatacji maszyny pozostaje na stałym poziomie i wynosi 9%, co odpowiada stopie wolnej od ryzyka 5% i premii za ryzyko w wysokości 4%.

W przedstawionej sytuacji w pierwszej kolejności (przed zakupem maszyny produkcyjnej) została sprawdzona efektywność przedsięwzięcia. Dla założonych przepływów pieniężnych (27 000 zł rocznie) i przy oszacowanej stopie dyskontowej (9%) NPV projektu wyniosło 105 021 zł. Obliczone NPV projektu jest dodatnie, maszyna produkcyjna została więc zakupiona i przyjęta do użytkowania. Po trzech latach nastąpiło fizyczne uszkodzenie maszyny, a zatem wystąpiła jedna z przesłanek, o których mowa w § 9 MSR 36. Jednostka gospodarcza w takiej sytuacji jest zobligowana do przeprowadzenia testu na utratę wartości posiadanego pojedynczego składnika środków trwałych. W oparciu o oszacowane ponownie przepływy środków pieniężnych i oszacowaną stopę procentową obliczono wartość użytkową posiadanej maszyny produkcyjnej, która to wynosi 37 997 zł. Obliczoną wartość użytkową porównano z oszacowaną wartością godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży (37 000 zł) i otrzymano wartość odzyskiwalną wynoszącą 37 997 zł (wyższa z dwóch: wartości użytkowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży). Uzyskana wartość odzyskiwalna jest niższa niż wartość księgowa (40 000 zł) na koniec trzeciego roku eksploatacji maszyny produkcyjnej. W takim przypadku rozpoznawana jest utrata wartości i konieczne jest dokonanie odpisu aktualizującego wartość pojedynczego składnika środków trwałych na kwotę różnicy między wartością księgową środka trwałego a wartością odzyskiwalną, czyli w omawianym przykładzie na kwotę 2003 zł. Zgodnie z § 60 MSR 36 odpis aktualizujący należy niezwłocznie ująć jako koszt w rachunku zysków i strat. Niestety wymieniony standard nie precyzuje, w której części rachunku zysków i strat odpis ma być ujęty. Jednostka gospodarcza może ująć odpis w pozostałych kosztach operacyjnych zgodnie z ustawą o rachunkowości, ale może także kwotą odpisu obciążyć koszt wytworzenia sprzedanych wyrobów gotowych lub usług i taki zapis również należy uznać za poprawny w świetle regulacji wymienionego standardu. W przedstawionym przykładzie ewidencja utraty wartości przebiega następująco:

Tabela 1. Ujęcie odpisu aktualizującego wartość środka trwałego według MSR 36

	Wn	Ma
Konto	Pozostałe koszty operacyjne	Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych
Kwota	2003 zł	2003 zł

Źródło: opracowanie własne.

Po ujęciu w księgach rachunkowych odpisu aktualizującego konieczne jest jeszcze ponowne naliczenie amortyzacji w okresie pozostałym do dnia planowanego zakończenia eksploatacji środka trwałego. W omawianym przykładzie amortyzacja dla pozostałych dwóch lat wynosi 18 998,5 zł rocznie (dla porównania, amortyzacja przed dokonaniem odpisu wynosi 20 000 zł).

W prezentowanym przykładzie fizyczna utrata zdolności produkcyjnej skutkuje ujęciem odpisu z tytułu utraty wartości, ale wystarczy zwiększyć przyszłe przepływy środków pieniężnych o 6%, a utrata wartości nie zostanie zidentyfikowana. Na podstawie zaprezentowanego przykładu należy stwierdzić, że im wyższa jest stopa zwrotu uzyskiwana ze środka trwałego, tym mniejsze jest prawdopodobieństwo ujmowania odpisu z tytułu utraty wartości. I odwrotnie, im niższa jest stopa zwrotu uzyskiwana z posiadanego środka trwałego, tym wyższe jest prawdopodobieństwo ujmowania odpisu z tytułu utraty wartości środka trwałego (por. [Piosik, Równińska 2010, s. 139–166]). Przedstawione powyżej rozwiązanie może być stosowane m.in. w przypadku fizycznej utraty wartości środka trwałego, utraty jego przydatności, zmniejszenia rentowności sprzedaży wyrobów gotowych, towarów lub usług, czy też w przypadku wzrostu rynkowych stóp procentowych, jednakże utrata wartości będzie identyfikowana i ujmowana w księgach rachunkowych tylko i wyłącznie wtedy, gdy wymienione czynniki spowodują zmniejszenie przyszłych przepływów środków pieniężnych. Zatem identyfikacja i wycena utraty wartości w przedstawionej sytuacji oparta jest wyłącznie na szacunkach, które wybiegają w przyszłość na okres minimum pięciu lat (okres może być krótszy, jeśli planowany okres użytkowania składnika jest krótszy), bazuje więc wyłącznie na oczekiwaniach, co oznacza, że wycena jest dokonywana niezależnie od rzeczywistego stanu środka trwałego, a przecież to środek trwały jest wyceniany (dokładniej korygowany jest jego koszt historyczny). W takiej sytuacji, w opinii autora, należy poszukiwać alternatywnego rozwiązania opartego właśnie na koszcie historycznym zamiast na modelu wyceny, w którym utrata wartości środka trwałego może być spowodowana wzrostem cen energii, materiałów czy płac (nie można obciążać środka trwałego odpisem z tytułu utraty wartości skutkami zmniejszenia przyszłych przepływów środków pieniężnych, które nie są zależne od funkcjonowania tegoż składnika). Jest jeszcze jeden argument przemawiający za poszukiwaniem alternatywnego rozwiązania – w obowiązującym modelu wyceny utraty wartości pojawiła się matematyczna nieścisłość. Otóż zgodnie z obowiązującymi regulacjami MSR 36 odpis z tytułu utraty wartości koryguje wartość księgową środka trwałego. Odpis aktualizacyjny jest różnicą między kosztem historycznym (pomniejszonym o amortyzację) a wartością bieżącą przyszłych zdyskontowanych przepływów pieniężnych z tytułu użytkowania środka trwałego lub jego wartością godziwą (w zależności od tego, która z tych dwóch wartości jest wyższa). Owszem, w taki sposób wycenia się na dzień bilansowy instrumenty finansowe, gdzie od wartości księgowej odpisuje się zmniejszenie wartości godziwej instrumentu finansowego, jakie nastąpiło od ostatniego dnia bilansowego do dnia wyceny. Jednakże w przypadku wyceny instrumentów finansowych i środ-

ków trwałych należy wskazać dwie istotne różnice. Po pierwsze, na dzień bilansowy wartość godziwa instrumentu finansowego jest równa sumie przyszłych zdyskontowanych przepływów pieniężnych, natomiast w przypadku środka trwałego wartość godziwa i wartość przyszłych zdyskontowanych przepływów pieniężnych z tytułu jego użytkowania to dwie różne wartości (mogą być równe, ale to należy traktować jako wyjątek). Po drugie, wartość początkowa instrumentu finansowego również jest równa jego sumie przyszłych zdyskontowanych przepływów pieniężnych, podczas gdy wartość początkowa środka trwałego i wartość przyszłych zdyskontowanych przepływów pieniężnych oszacowanych na dzień wprowadzenia do ewidencji księgowej to dwie różne wartości (mogą być równe, ale to należy traktować jako wyjątek). Zatem są dwie możliwości:

- od wartości początkowej odejmowana jest wyłącznie wartość godziwa środka trwałego, co jest niezgodne z zasadą kontynuacji działania (środek trwały powinien być wyceniany w wartości godziwej wyłącznie jeżeli jest zakwalifikowany do przeznaczonych do sprzedaży – MSSF 5), lub
- środek trwały będzie wprowadzany w wartości początkowej równej sumie zdyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych, ale to niestety oznacza konieczność dodatkowego ujęcia różnicy między wartością przyszłych zdyskontowanych przepływów pieniężnych a ceną nabycia środka trwałego. Powstaje więc kolejny problem, w której pozycji rozliczyć powstałą różnicę między ceną nabycia a sumą zdyskontowanych przyszłych przepływów środków pieniężnych – czy jako kapitał z aktualizacji wyceny, czy może jako rozliczenie międzyokresowe przychodów, a może jeszcze w innej pozycji? Dodatkowo dochodzi problem amortyzacji, która naliczana byłaby nie od ceny nabycia, tylko od wartości równej sumie przyszłych zdyskontowanych przepływów środków pieniężnych, co oznacza, że nie odpowiadałaby rozłożonej w czasie cenie nabycia.

Podsumowując, żadna z powyżej opisanych propozycji nie rozwiązuje problemu. Z tego też powodu do wyceny utraty wartości, w opinii autora, należy wykorzystywać wartość początkową środka trwałego, czyli koszt historyczny. Środek trwały jako składnik materialny charakteryzuje się określonymi cechami użytkowymi, takimi jak np. wielkość produkcji czy okres użytkowania. To właśnie cechy użytkowe powinny stanowić podstawę szacowania utraty wartości. W takim przypadku nie jest konieczne przewidywanie przyszłości, a tym samym nie jest konieczne szacowanie ani przepływów środków pieniężnych, ani przyszłych stóp dyskontowych. Oszacowanie utraty wartości na podstawie zdolności produkcyjnych przedstawia przykład 2.

Przykład 2

Założenia takie same jak w przykładzie 1. Po trzech latach eksploatacji nastąpiło fizyczne uszkodzenie maszyny produkcyjnej (brak winy producenta oraz pracowników, podjęto decyzję, że utracona zdolność produkcyjna nie zostanie przywrócona), w wyniku czego utracono 20% zdolności produkcyjnej. Utrata wartości jest szacowana w oparciu o zdolności produkcyjne.

Wartość księgową maszyny produkcyjnej na koniec trzeciego roku eksploatacji wynosi 40 000 zł. Jednostka wykorzystywała 98% mocy produkcyjnych, a pozostała część traktowana była jako rezerwa produkcyjna. Zmniejszenie zdolności produkcyjnych o 20% (2% rezerwę produkcyjną można uznać za nieistotną) powinno skutkować ujęciem odpisu aktualizacyjnego wartość środka trwałego na kwotę 8000 zł ($20\% \times 40\,000\text{ zł}$). Po dokonaniu odpisu aktualizującego roczna kwota amortyzacji zostaje zmniejszona z 20 000 zł do 16 000 zł, co odpowiada procentowi, o jaki zmniejszyła się zdolność produkcyjna maszyny. Odpis aktualizacyjny powinien zostać ujęty w księgach rachunkowych zgodnie z zasadą realizacji w okresie, w którym stwierdzono fizyczną utratę zdolności produkcyjnej. Odpis aktualizacyjny powinien zostać ujęty w wyniku finansowym jako pozostałe koszty operacyjne (zgodnie z ustawą o rachunkowości nie jest to zdarzenie gospodarcze o charakterze powtarzalnym i bezpośrednio związane z działalnością operacyjną). Ewidencja odpisu aktualizacyjnego wartość środka trwałego przebiega następująco:

Tabela 2. Propozycja ujęcia odpisu aktualizującego wartość środka trwałego na podstawie kosztu historycznego

	Wn	Ma
Konto	Pozostałe koszty operacyjne	Środki trwałe
Kwota	8000 zł	8000 zł

Źródło: opracowanie własne.

Odpis aktualizujący został ujęty bezpośrednio na koncie „Środki trwałe”, gdyż utrata wartości ma charakter fizyczny. W przypadku gdy utrata wartości będzie spowodowana np. ograniczeniem produkcji wskutek zmniejszenia sprzedaży, odpis aktualizacyjny powinien zostać ujęty na koncie korygującym wartość środka trwałego, np. „Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych”. W pierwszym przypadku zwiększenie zdolności produkcyjnych zostanie ujęte jako nowy składnik środków trwałych lub jego istotna część (konieczność poniesienia dodatkowych nakładów inwestycyjnych – nowy projekt inwestycyjny), natomiast w drugim przypadku nastąpi jedynie odwrócenie odpisu aktualizującego (zwiększenie produkcji w oparciu o posiadane zdolności produkcyjne).

Zaproponowane rozwiązanie w opinii autora ułatwia szacowanie utraty wartości środków trwałych oraz umożliwia prezentację rzeczywistego (a nie oczekiwanego) stanu środków trwałych w sprawozdaniu finansowym. Ponadto zaprezentowane rozwiązanie umożliwia szacowanie utraty wartości oddzielnie dla każdego środka trwałego nawet wtedy, gdy jest on składnikiem ośrodka wypracowującego środki pieniężne.

4. Utrata wartości środka trwałego (środków trwałych) będącego składnikiem ośrodka wypracowującego środki pieniężne – ocena regulacji

W sytuacji gdy oszacowanie wartości odzyskiwalnej pojedynczego składnika środków trwałych nie jest możliwe (nie można przyjąć, że wartość użytkowa środka trwałego jest zbliżona do jego wartości godziwej pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży oraz gdy składnik ten nie wypracowuje przepływów pieniężnych, które są w znacznym stopniu niezależne od przepływów środków pieniężnych generowanych przez inne aktywa), jednostka ustala wartość odzyskiwalną ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego należy dany środek trwały [MSR 36, § 66]. Ośrodkiem wypracowującym środki pieniężne jest najmniejszy dający się określić zespół aktywów, który wypracowuje środki pieniężne w znacznym stopniu niezależne od przepływów pieniężnych pochodzących z innych aktywów lub innych zespołów aktywów [MSR 36, § 68]. Do ośrodka wypracowującego środki pieniężne mogą zostać zakwalifikowane środki trwałe wraz z wartością firmy lub też bez wartości firmy. Przedmiotem dalszych analiz będzie wyłącznie ośrodek zawierający wartość firmy (przeprowadzona analiza i wnioski dotyczyć będą również ośrodka, który nie zawiera wartości firmy jako kategorii węższej). W celu przeprowadzenia testu na utratę wartości środka trwałego (składnika ośrodka) w pierwszej kolejności powstała (w wyniku przejścia) wartość firmy powinna być przypisana do poszczególnych ośrodków lub zespołów ośrodków wypracowujących środki pieniężne jednostki przejmującej, które zgodnie z oczekiwaniami mają przynieść korzyści z tytułu ich użytkowania [MSR 36, § 80]. Następnie, po przypisaniu wartości firmy, ośrodek wypracowujący środki pieniężne corocznie poddaje się testowi na utratę wartości – porównuje się wartość bilansową ośrodka z jego wartością odzyskiwalną. W przypadku stwierdzenia utraty wartości odpis aktualizacyjny przypisuje się do niższych składników aktywów ośrodka w następującej kolejności [MSR 36, § 104]:

- a) w pierwszej kolejności obniża wartość firmy, która została przypisana do ośrodka wypracowującego środki pieniężne (zespołu ośrodków), oraz
- b) następnie obniża wartość innych składników należących do ośrodka wypracowującego środki pieniężne (zespołu ośrodków), proporcjonalnie do udziału wartości bilansowej każdego ze składników aktywów w wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne (zespołu ośrodków).

W wyniku przypisania odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości środka trwałego wartość bilansowa danego składnika aktywów jednostki nie może osiągnąć wartości niższej od najwyższej spośród następujących kwot [MSR 36, § 105]:

- a) wartości godziwej pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży (jeśli istnieje możliwość jej ustalenia),
- b) wartości użytkowej (jeśli istnieje możliwość jej ustalenia),
- c) zera.

Test na utratę wartości środków trwałych będących składnikami ośrodka wypracowującego środki pieniężne przedstawia poniższy przykład (opracowany na podstawie [Helin 2006, s. 252–255; Karmańska 2009, s. 227–292]).

Przykład 3

Z początkiem roku obrachunkowego jednostka gospodarcza (w wyniku przeprowadzonego przejęcia) przyjęła do użytkowania dwie maszyny (maszyna 1 i maszyna 2) produkcyjne o wartości początkowej odpowiednio 300 000 zł i 500 000 zł. Planowany okres eksploatacji obu maszyn wynosi pięć lat – amortyzacja naliczana liniowo, planowane wykorzystywanie zdolności produkcyjnych obu maszyn wynosiło 98% (maszyna 2 jest użytkowana w celu dalszej obróbki półfabrykatów produkowanych przez maszynę 1). Maszyny stanowią ośrodek wypracowujący środki pieniężne. Do ośrodka została dodatkowo przypisana część wartości firmy w wysokości 10 000 zł, wynikająca z przeprowadzonego przejęcia. Na dzień przyjęcia do użytkowania obu maszyn oszacowano (dla ośrodka wypracowującego środki pieniężne) przepływy środków pieniężnych (w okresie eksploatacji maszyn) w wysokości 215 000 zł. Stopę dyskontową oszacowano na poziomie 10%, co odpowiada 6% stopie wolnej od ryzyka i 4% premii za ryzyko. Wartość rezydualną obu maszyn oszacowano na 0 zł. Po trzech latach eksploatacji nastąpiło fizyczne uszkodzenie maszyny produkcyjnej o wartości początkowej 300 000 zł, w wyniku czego utracono 20% zdolności produkcyjnej (podjęto decyzję, że utracona zdolność produkcyjna nie zostanie przywrócona). W konsekwencji oszacowano nową wartość przepływów środków pieniężnych ośrodka w pozostałych latach w wysokości 172 000 zł. Oszacowano również wartości godziwe pomniejszone o koszty sprzedaży obu maszyn, w wysokości odpowiednio 116 000 zł (maszyna 1) oraz 180 000 zł (maszyna 2). W wyniku wzrostu rynkowych stóp procentowych oraz oczekiwań inwestorów w zakresie premii za ryzyko zwiększono stopę dyskontową do 12%.

W przedstawionej sytuacji w pierwszej kolejności została sprawdzona efektywność ośrodka wypracowującego środki pieniężne na dzień przejęcia. Dla założonych przepływów środków pieniężnych (215 000 zł rocznie) i przy oszacowanej stopie dyskontowej (10%) NPV projektu wyniosło 815 019 zł. Obliczone NPV projektu jest dodatnie (przekracza sumę wartości początkowej obu maszyn i części wartości firmy przypisanej do tego ośrodka), co dla jednostki stanowi uzasadnienie dla powstałej wartości firmy. Po trzech latach nastąpiło fizyczne uszkodzenie maszyny, a zatem wystąpiła jedna z przesłanek, o których mowa w § 9 MSR 36. Jednostka gospodarcza w takiej sytuacji jest zobligowana do przeprowadzenia testu na utratę wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne. Na podstawie oszacowanych ponownie przepływów środków pieniężnych i oszacowanej stopy procentowej obliczono wartość użytkową ośrodka, która wynosi 290 689 zł. Obliczoną wartość użytkową porównano z wartością księgową ośrodka, która to wynosi 330 000 zł. Użytkowana wartość użytkowa jest niższa niż wartość księgową na koniec trzeciego roku. W takim przypadku konieczne jest wstępne (w kolejnym kroku konieczne jest sko-

rygowanie uzyskanych kwot odpisów aktualizujących, tak aby wartość żadnego ze środków trwałych nie osiągnęła wartości niższej od wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży lub zera) dokonanie odpisu aktualizującego wartość ośrodka na kwotę różnicy między wartością księgową a wartością użytkową, czyli w omawianym przykładzie na kwotę 39 311 zł. W pierwszej kolejności odpis pomniejsza wartość firmy – w tym przypadku wartość firmy zostaje zmniejszona o 10 000 zł do 0 zł (wartość firmy jest mniejsza niż kwota odpisu aktualizacyjnego). Pozostała część odpisu aktualizacyjnego (29 311 zł) powinna zostać podzielona na posiadane przez jednostkę dwie maszyny produkcyjne, np. wykorzystując w tym celu wartości księgowe wazone pozostałym okresem ich eksploatacji. W omawianym przykładzie okres eksploatacji obu maszyn jest identyczny, a zatem podział odpisu jest dokonywany na podstawie jedynie ich wartości księgowych. I tak wartość księgowa maszyny 1 wynosi 120 000 zł, a wartość księgowa maszyny 2 wynosi 200 000 zł. W konsekwencji na maszynę 1 przypada 37,5% kwoty odpisu pozostałego do rozliczenia (po odjęciu części odpisu obciążającego wartość firmy), co daje kwotę 10 992 zł, pozostała część odpisu (18 319 zł) przypada na maszynę 2. Niestety nie jest to koniec obliczeń. Otóż zgodnie z § 105 MSR 36 wartość bilansowa środka trwałego po dokonaniu odpisu aktualizacyjnego nie może być niższa od jego wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży lub zera. W przypadku maszyny 1 wartość godziwa pomniejszona o koszty sprzedaży została oszacowana na kwotę 116 000 zł, natomiast dla maszyny 2 wartość tę oszacowano na kwotę 180 000 zł. Dla porównania, wartość księgowa po uwzględnieniu odpisu aktualizacyjnego dla maszyny 1 wynosi 109 008 zł, a dla maszyny 2 wynosi 181 681 zł. W konsekwencji odpis aktualizacyjny maszyny 1 należy zmniejszyć o kwotę 6 992 zł, aby doprowadzić wartość maszyny do jej wyższej wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży (116 000 zł), a z powstałej kwoty (6992 zł = 116 000 zł – 109 008 zł) zmniejszającej wcześniejszy odpis aktualizacyjny maszyny 1 należy jeszcze powiększyć odpis aktualizacyjny maszyny 2 do jej wartości godziwej wynoszącej 180 000 zł, czyli o kwotę 1681 zł (181 681 zł – 180 000 zł). W efekcie, w wyniku ujęcia odpisu aktualizacyjnego wartość firmy została zmniejszona do 0 zł, a wartości księgowe obu maszyn zostały zrównane z ich wartościami godziwymi. Procedurę rozliczania odpisu aktualizacyjnego przedstawia tab. 3.

W wyniku przeprowadzonych korekt ostateczna kwota odpisu z tytułu utraty wartości wyniosła 34 000 zł i różni się od pierwotnie wyliczonej, wynoszącej 39 311 zł. Powstała różnica wynika z ograniczenia odpisu dla każdego ze środków trwałych do wysokości oszacowanej wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży. Tak jak w zaprezentowanym wcześniej przykładzie opisującym utratę wartości pojedynczego składnika środków trwałych, tak również i tutaj odpis z tytułu utraty wartości został oszacowany na podstawie przyszłych przepływów środków pieniężnych i oczekiwanych stóp dyskontowych. Odpis został oszacowany w oparciu o przewidywane zmiany czynników zewnętrznych, a nie w oparciu o rzeczywisty stan środków trwałych. Dodatkowo odpis z tytułu utraty wartości

Tabela 3. Procedura alokacji odpisu aktualizacyjnego na poszczególne składniki ośrodka wypracowującego środki pieniężne (w zł)

Nazwa składnika	Maszyna 1	Maszyna 2	Wartość firmy (nie jest amortyzowana – MSR 38)	Razem
Wartość początkowa składników ośrodka wypracowującego środki pieniężne	300 000	500 000	10 000	810 000
Wartość księgową składników po trzech latach eksploatacji	120 000	200 000	10 000	330 000
Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne	odpis alokowany na poszczególne składniki ośrodka w kolejnych krokach			(39 311)
Odpis aktualizacyjny wartość firmy	nie występuje		(10 000)	(10 000)
Wstępny odpis aktualizacyjny przypadający na każdy ze środków trwałych – alokacja odpisu na podstawie wartości księgowej ważonej okresem eksploatacji – na maszynie 1 przypada 37,5%, na maszynie 2 przypada 62,5%	(10 992)	(18 319)	nie występuje	(29 311)
Wartość księgową składników po dokonanej wstępnej alokacji odpisu aktualizacyjnego, wartość godziwa maszyny 1 wynosi 116 000 zł, maszyny 2 wynosi 180 000 zł	109 008	181 681	nie występuje	290 689
Korekta odpisu aktualizacyjnego w celu doprowadzenia środków trwałych do wyższej wartości godziwej maszyny 1	6 992	(1 681)	nie występuje	5 311
Kwota odpisu aktualizacyjnego po dokonaniu korekt	4 000	20 000	10 000	34 000
Wartość księgową składników ośrodka wypracowującego środki pieniężne po dokonaniu odpisu aktualizacyjnego z uwzględnieniem korekt	116 000	180 000	0	296 000

Źródło: opracowanie własne.

został proporcjonalnie rozliczony na poszczególne środki trwałe stanowiące składniki ośrodka wypracowującego środki pieniężne (uwzględniając dodatkowo ich wartości godziwe), co oznacza, że każdy ze składników w równym stopniu utracił wartość. W tym miejscu należy zadać pytanie – jaka jest użyteczność zaprezentowanego rozwiązania na potrzeby zarządzania jednostką czy też na potrzeby analizy finansowej przez zewnętrznego użytkownika? Jeżeli oczekuje się, że ośrodek mający wypracowywać środki pieniężne nie będzie w przyszłości wypracowywał ich na takim poziomie, jak zakładano, to ewidencja powinna przede wszystkim umożliwić ustalenie przyczyn i skutków takiego stanu. W zasadzie to przede wszystkim przyczyn, gdyż skutki mogą (ale nie muszą) pojawić się w przyszłości, a dodatkowo, jeśli się pojawiają, to i tak zostaną zaprezentowane w rachunku zysków i strat. A za-

tem, co z przyczynami? W opinii autora ewidencja utraty wartości powinna umożliwić identyfikację tego składnika (grupy składników) ośrodka, który jest odpowiedzialny za zmniejszenie przyszłych przepływów środków pieniężnych. Identyfikacja i szacowanie utraty wartości powinno odbywać się w oparciu o koszt historyczny dla poszczególnego składnika, a nie na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne, powinno odbywać się oddzielnie dla każdego środka trwałego w oparciu o jego cechy użytkowe. Oszacowanie utraty wartości na podstawie zdolności produkcyjnych przedstawia poniższy przykład.

Przykład 4

Założenia takie same jak w przykładzie 3. Po trzech latach eksploatacji nastąpiło fizyczne uszkodzenie maszyny 1 (podjęto decyzje o dalszym użytkowaniu maszyny ze zmniejszoną mocą produkcyjną), w wyniku czego utracono 20% zdolności produkcyjnej (maszyna 2 jest użytkowana w celu dalszej obróbki półfabrykatów produkowanych przez maszynę 1). Utrata wartości jest szacowana na podstawie zdolności produkcyjnych. Ze względu na to, że szacowanie utraty wartości maszyn produkcyjnych prowadzone jest na podstawie ich zdolności produkcyjnych, w tym przypadku nie ma potrzeby szacowania ani przyszłych przepływów środków pieniężnych, ani stóp procentowych.

Wartości księgowo maszyn po trzech latach eksploatacji wynoszą: 120 000 zł dla maszyny 1 oraz 200 000 zł dla maszyny 2. Zmniejszenie zdolności produkcyjnych o 20% (2% rezerwę produkcyjną można uznać za nieistotną) powinno skutkować ujęciem odpisu aktualizacyjnego wartość maszyny 1 na kwotę 24 000 zł ($20\% \times 120\,000$ zł). Ze względu na to, że maszyna 2 zajmuje się dalszą obróbką półfabrykatów produkowanych przez maszynę 1, także i w tym przypadku następuje zmniejszenie zdolności o 20%, co oznacza, że w przypadku maszyny 2 również konieczne jest dokonanie odpisu aktualizacyjnego, w wysokości 40 000 zł ($20\% \times 200\,000$ zł). Po dokonaniu odpisu aktualizującego roczna kwota amortyzacji dla maszyny 1 zostaje zmniejszona z 60 000 zł do 48 000 zł, natomiast dla maszyny 2 kwota amortyzacji ulega zmniejszeniu z 100 000 zł do 80 000 zł. Odpis aktualizacyjny powinien zostać ujęty w księgach rachunkowych zgodnie z zasadą realizacji w okresie, w którym stwierdzono fizyczną utratę części zdolności produkcyjnej. Odpis aktualizujący dla maszyny 1 powinien zostać ujęty bezpośrednio na koncie „Środki trwałe”, gdyż utrata wartości ma charakter fizyczny, natomiast w przypadku maszyny 2 odpis aktualizacyjny powinien zostać ujęty na koncie korygującym wartość środka trwałego, np. „Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych” (utrata wartości spowodowana ograniczeniem produkcji przez maszynę 1). Odpis aktualizacyjny powinien zostać ujęty w wyniku finansowym jako pozostałe koszty operacyjne (zgodnie z ustawą o rachunkowości nie jest to zdarzenie gospodarcze o charakterze powtarzalnym i bezpośrednio związane z działalnością operacyjną). Ewidencja odpisu aktualizacyjnego wartość środka trwałego przebiega następująco:

Tabela 4. Propozycja ujęcia odpisu aktualizującego na podstawie kosztu historycznego

Maszyna 1		
Konto	Pozostałe koszty operacyjne	Środki trwałe
Kwota	24 000 zł	24 000 zł
Maszyna 2		
Konto	Pozostałe koszty operacyjne	Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych
Kwota	40 000 zł	40 000 zł

Źródło: opracowanie własne.

W zaproponowanym rozwiązaniu każdy środek trwały, który zgodnie z regulacjami MSR 36 stanowi składnik ośrodka wypracowującego środki pieniężne, na potrzeby szacowania utraty wartości wyceniany jest oddzielnie w oparciu o wybraną cechę użytkową (por. przykład 2). W przedstawionym przykładzie dla obu środków trwałych dokonano odpisu aktualizacyjnego ze względu na stopień wykorzystania zdolności produkcyjnych i szeregowe ustawienie maszyn w procesie produkcyjnym. W przypadku niższego stopnia wykorzystania zdolności produkcyjnych odpis z tytułu utraty wartości może dotyczyć tylko i wyłącznie środka trwałego, którego dotyczy ograniczenie zdolności produkcyjnej (gdy zmniejszenie zdolności produkcyjnych dotyczy niewykorzystywanej nadwyżki produkcyjnej). W przypadku utraty przydatności (np. w wyniku postępu technologicznego bądź też zwiększenia konkurencji na rynku) konieczne jest przeprowadzenie oceny posiadanych środków trwałych (oddzielnie dla każdego składnika) w oparciu o koszt historyczny i cechy użytkowe. Utrata przydatności spowodowana postępowaniem technologicznym może dotyczyć tylko określonego środka trwałego i po wyeliminowaniu czynnika powodującego utratę przydatności (np. w wyniku modernizacji) przywrócony zostanie wcześniejszy poziom wykorzystywania. W tym przypadku odpis aktualizacyjny środka trwałego (stanowiącego przyczynę utraty przydatności) powinien zostać bezpośrednio ujęty na koncie „Środki trwałe”, a w przypadku pozostałych środków trwałych (jeśli stopień wykorzystywania uległ zmniejszeniu w efekcie „reakcji łańcuchowej”) odpis powinien zostać ujęty na koncie „Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych”. W wyniku przeprowadzonej modernizacji środka trwałego (stanowiącego przyczynę ograniczenia stopnia wykorzystywania), którego przydatność zostaje przywrócona (w całości lub w części), pozostałe środki trwałe automatycznie zwiększą wielkość produkcji (ewidencyjnie odwrócony w całości lub w części zostanie odpis aktualizacyjny). Odpis aktualizacyjny pozostałych środków trwałych nie powstanie, jeżeli zarządzający podejmą decyzję o przywróceniu przydatności danego środka trwałego (stanowiącego przyczynę ograniczenia stopnia wykorzystywania) w momencie zidentyfikowania jego utraty przydatności.

5. Uwagi końcowe

Podsumowując, należy stwierdzić, że utrata wartości środków trwałych nie powinna być identyfikowana i szacowana na podstawie przyszłych przepływów środków pieniężnych. Nie można od wartości księgowej środka trwałego odejmować odpisu z tytułu utraty wartości oszacowanego zgodnie z regulacjami MSSF. Wartość księgowa jest ceną nabycia środka trwałego i nie jest równa wartości bieżącej przyszłych przepływów środków pieniężnych (równość wymienionych wartości stanowi wyjątek). Ponadto wartość księgowa środka trwałego nie może być obciążana zmniejszeniem przyszłych przepływów pieniężnych spowodowanym np. wzrostem cen materiałów, energii, płac czy stóp procentowych – na wskazane zmniejszenie przepływów pieniężnych sposób użytkowania środka trwałego nie ma żadnego wpływu. Efektem wyceny (w tym szacowania utraty wartości) na potrzeby zarówno zarządzania jednostką, jak i sprawozdawczości zewnętrznej powinna być informacja o rzeczywistym, a nie oczekiwanym stanie środka trwałego. Rzeczywisty stan środka trwałego, w opinii autora, może być uzyskany tylko w sytuacji, gdy utrata wartości jest identyfikowana i szacowana na podstawie kosztu historycznego i cech użytkowych, dla każdego środka trwałego oddzielnie, niezależnie od tego, czy stanowi on samodzielny składnik, czy też zostałby zakwalifikowany do ośrodka wypracowującego środki pieniężne zgodnie z obowiązującymi regulacjami MSR 36. Na podstawie regulacji wymienionego standardu powinna być natomiast identyfikowana i szacowana utrata wartości firmy, gdyż to właśnie wartość początkowa wartości firmy odpowiada sumie przyszłych zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Ze względu na ograniczoną objętość artykułu odwracanie odpisu z tytułu utraty wartości nie zostało poddane ocenie.

Literatura

- Helin A. [2006], *Sprawozdanie finansowe według MSSF. Zasady sporządzania i prezentacji*, C.H. Beck, Warszawa.
- Karmańska A. [2009], *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa.
- Krajowy Standard Rachunkowości nr 4, Utrata wartości aktywów, Załącznik do uchwały nr 2/12 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 14 lutego 2012 roku.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 36, Utrata wartości aktywów, 2004 rok. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r.
- Piosik A., Równińska M. [2010], *Determinanty dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów trwałych na przykładzie spółek notowanych na GPW w Warszawie*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 55 (111), SKwP, Warszawa.

IMPAIRMENT LOSS FOR TANGIBLE FIXED ASSETS IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS – DISPUTABLE ARTICLE

Summary: This article shows that impairment loss for tangible fixed assets (according to IAS rules) should not be estimated on the basis of present value of futures cash flows. Impairment loss should be estimated on the basis of cost of acquisition and capacity of tangible fixed asset. On the basis of present value of futures cash flows only impairment loss for goodwill should be estimated (goodwill cost of acquisition equals present value of futures cash flows).

Keywords: fixed assets, impairment loss, IFRS.